

Miskolczi Ambrus

A magyar–román közös történelem áldozatai, avagy a szabadság ára

Historiográfiai mozzanatok*

Talán soha nem volt ilyen kedvező légkör és időszak a magyar–román viszony elemzésére, mint most, mármint napjainkban. Hiszen szemünk előtt zajlik a historiográfiai pluralizmus forradalma, térségünkben a történész soha nem volt ilyen szabad. Kérdés, mit csinálunk ezzel a szabadsággal? Még hozzá olyan világban, amelyben nincsenek mérvadó tekintélyek, hanem mindenki a maga történésze – mint az internet példázza. Ez felelősségre int, és arra, hogy szabadságunkat jobban megbecsüljük, annál is inkább, mert ezért a szabadságért elődeink nagy árat fizettek. Amikor hazudtak, akkor lelki árat, amikor nem, akkor fizikait. Térségünkben a történész ugyanis állandó szendvicshelyzetben dolgozik, így aztán világlátását átszővi az önimádat és az öngyűlölet, a „másikkal” szemben pedig a kettő keveréke, a *Hassliebe*. Minden konkrét példa egyszerezre fájdalmas és a maga módján – egy bizonyos pontig – szórakoztató.

Itt Aradon Jancsó Benedek megkerülhetetlen, hiszen az 1880-as években az itteni főreáliskolában magyar irodalmat tanított. Az 1890-es években ő írta az első átfogó román történetet magyarul. Ez az akkori román uralkodó történeti narratíva, Papiu, Bariț, Xenopol történetének ellentörténete. Ebben a román értelmiség veszélyes ellenség, ugyanakkor Jancsó a román világot nem gyűlölte. Sőt, 1892-ben Bukarestben elfogta az irigység: „És pedig van egy dolog, mi fájdalom, nálunk nincs. Itt minden román, még az isten is, nem úgy, mint nálunk, hol bizony csak amolyan osztrák magyarocskák vagyunk. Istenem, mikor lesz Budapest olyan magyar város, mint Bukarest oláh, pedig mondhatom, hogy itt több az idegen elem, mint Budapesten.” Caragiale viszont 1909-ben Pesten az ellenkezőjét tapasztalta annak a helyzetnek, ami miatt Jancsó kesergett; a román író mindenütt magyar zászlót látott, és megismert egy magyart, aki csak magyar nyelvről, magyar irodalomról, magyar művészetről, magyar tudományról akart tudni. Majd miután elvált „a jó magyar emberemtől”, így gondolkodott el: „Nem! az ő patriotizmusa mételey, nem erény. Még jó, hogy Isten megóvott minket, románokat az ilyen mételeytől.” Jellegetes Caragialéra valló ironikus megjegyzés, nem véletlen, hogy már régóta haza- és nemzetárulónak kiáltották ki. Sőt, még azzal próbálták lejáratni, hogy egyik színdarabját egy magyar írótól emelte el. Egyébként éppen Jancsó Benedek volt az, aki

* A munka az ELTE BTK Román Filológiai Tanszék műhelyében készült az 111871 sz. OTKA pályázat keretében.

tanúsította, hogy Caragiale nem plagizálhatott, mert olyan magyar író nem is létezik, akit rágalmozói megneveztek. Az is különös iróniája a sorsnak, hogy Jancsó – aki korábban a magát sovínisztának valló miniszterelnök, Bánffy Dezső bizalmasa volt – 1914 februárjában magánlevélben őszintén szorgalmazta a magyar kormányzati politika radikális megváltoztatását. Úgy vélte, hogy az erdélyi kérdést „nem lehet helyesen kezelni, ha nem állunk teljesen arra a liberális és demokrata progresszív álláspontra, amely sarkalatos posztulátuma annak, hogy Európa közepén a művelt Nyugat határain belül lakunk és a XX. században élünk”. Az uralkodó arisztokratikus liberalizmust a magyarságra károsnak tartotta, nem tetszett neki, hogy Tisza István a román elittel tárgyalt, ezt is elmarasztalta: „a román nemzetiségi vezetők sem csináltak igazi demokrata politikát, hanem a magyar példát követve, összes gazdasági és társadalompolitikai eszközüket arra használták, hogy ez erdélyrészi birtokos nemességnek mindenben megfelelő román birtokos középosztályt teremtsenek önmagukból”. 1918-ban a bukaresti osztrák–magyar katonai parancsnokság előadójaként nyomozott a levéltárakban, és eredményeit könyvbe foglalta. Az 1920-as évek vége felé pedig bizalmasan így nyilatkozott Mester Miklósnak: „...»öcsém, nincs ostobább ember a világon, mint az átlagpolitikus«. Azután őszintén kifejtette, hogy a magyarországi buta dzsentrí, dzsentriskedő és arisztokrata magyar politikai vezetők az ő és mindenki más történelmi tudományát gúzsba kötik. A történetírók nem mondhatják meg szívük szerint az igazságot, mert máskülönben érvényesülni nem tudnának. Szerinte ez minden országban így van, ahol nincs demokrácia, és ahol klikkuralom van.” Hogy konkrétan mire is gondolt, sajnos Mester nem adta tovább, viszont írt egy könyvet az 1860-as évek erdélyi román nemzeti törekvéseiről. E könyvet Maniunak is megküldte, aki udvarias és emelkedett hangütésű levélben köszönte meg.

Tudjuk, a történészek és a politikusok szeretnek egymás dolgaiba bele-szólni, és jó okuk van rá, mert a történész frusztrált politikus, a politikus pedig frusztrált történész. De szerencsére időnként eljönnek az őszinteség pillanatai. Kérdés: vajon kitaláljuk-e, hogy 1932-ben melyik román államférfi nyilatkozta a következőket, amikor az iskolai nevelés meghatározó szerepéről faggatta a magyar riporter:

„En egyszerű politikus vagyok, és fogalmam sincs róla, hogy mit állapít meg erről a modern pszichológia. De annyit tudok, hogy az ifjúság megmérgezett öntudattal lép ki az életbe. És hogy a modern pszichológiánál maradjunk: az európai neveléstudomány ötven év óta jobb ügyszó méltó buzgalommal dolgozik azon, hogy a gyermekek tudatalattijába beleverje az úgynevezett »nemzeti szellemet«, amely végső soron a *legalacsonyabbrendű ösztönök politikailag szankcionált kifejezése lesz*. A legtragikusabb az egészben az, hogy *egyik nacionalizmus szüli a másikat* [...]. A legszomorúbb az egészben az, hogy a hazafiság jelszavával az egyes országok vezető rétegei csak azért tudnak sikerrel operálni, mert ez a jelszó száz év alatt valóban belekerült a tömegek ösztönéletébe. Így van ez nálunk, Magyarországon és egész Európában. A francia forradalom frazeológiájával voltaképpen a bennünk élő középkort fejezzük ki. Bennünk él a középkor, Árpád és a hét vezér, Hadrianus és a dákorománok, bennünk él a kis és nagy hősök tömege, az egész múlt, amelytől nem tudunk elszakadni, márpedig ettől a múlttól meg kell szabadul-

nunk, ha nem is a jövőt, de csak a jelent akarjuk felépíteni.” Igazában mint politikus, ő sem tudott, bár voltak jobb pillanatai. Így például, egyszer Tamási Áron felkereste, és elpanaszolta, hogy a román csendőr kifigurázása miatt nem engedik az egyik könyvét forgalmazni, ekkor ő kézbe vette a könyvet, másnap pedig megszüntette a tilalmat. Ugyanakkor kényszerek világában élt, és a kérdésre, hogy mit is gondol a magyar–román perszonalunióról, kereken megmondta, hogy „az ilyen utópiánál ma sokkal fontosabbak és aktuálisabbak a gazdasági kérdések és feladatok”. Jellemző, hogy Szabó Dezső volt az egyik kedvenc írója. Aztán nagyszebeni kényszerlakhelyén Bánffy Miklós trilógiáját olvasta nagy élvezettel, és megírta a maga emlékiratait, amelynek a mocskában akad gyöngyszem is, pontosabban kora mocskos világában felvillan az is, ami emberinek nevezhető.

Nos, már ki is lehet találni: az „egyszerű politikus” nem más, mint Alexandru Vaida Voevod. Jellemző az is, hogy az emlékező Vaida Voevod – aki a magyar irodalmat a német irodalom talmi utáztatának tartotta – a világtörténelem folyásán elmélkedve 46 kivételes egyéniségből – Nagy Sándor, Dzsingisz kán, Kálvin, Rousseau, Hitler, Chamberlain stb. mellett – négy magyart nevezett meg, ezek: Kossuth és Tisza, Petőfi és Ady (és csak egy románt, Eminescut).

Vaida Voevod nem volt átlagpolitikus, orvosi egyetemet végzett, de úgy viselkedett, mert igazodott a közeghez, belügyminiszterként támogatta Codreanut, magát a Vaszárdia keresztapjának tartotta. Amíg kora történészei misztifikáltak, szóvirágaik mögé rejtették azt, amit tárgyukról gondoltak, zavaros konstrukciókkal próbálták meghamisítani a magyar múltat is, ő a történészeket meghazudtoló realizmussal fejtette ki a királynak, hogy miként és miért alakult úgy a magyar–román viszony, ahogy alakult, közben kiagyalta a numerus valachicust, a romániai magyar létfeltételek korlátozásához is megtalálta az érveket, ehhez nehezen értelmezhető matematikai képletszerűségeket vázolt fel ugyancsak a királynak. Aztán, amikor eljött az ideje, majdnem lelkesen köszöntötte a *pax sovieticát*, mert végül is kevesebb meglepetést ígért, mint a korábbi kockázatos semlegesség. Az okos történész-politikus végül is megúsza a „felszabadulást” börtön nélkül. Egykori harcostársa, Iuliu Maniu nem igazodott a közeghez, a múltat is kicsit meghamisította, amikor annak példájával akart buzdítani (például azt hirdette, hogy az erdélyi jobbágyfelszabadítás a balázsfalvi gyűlés műve), aztán a börtönben felfalták a férgek, a Tisza mellett földelték el, és földi maradványait az árvíz elmosta, horribile dictu: hazahozta. Ami a haza szót illeti, a bukaresti szerb nagykövet egyik 1938-as jelentése indokolja: „Maniu ragaszkodik a parlamenthez régi hazája hagyományának megfelelően, ahol a parlamentet Magyarország dicsőségének tartották, mivel ez volt Európa legrégebbi ilyen intézménye (mert ezer éve alapították).” Ez túlzás!

A tanulság: a történészeknek és a politikusoknak sok okuk van arra, hogy ne bízzanak egymásban, és ne is ártsák magukat egymás dolgába. Ez persze elkerülhetetlen, de minél magasabbra kerül valaki e két szférában, annál több veszély leselkedik rá. Nem véletlen, hogy első demokratikus kormányunk elnöke, Antall József gyakran idézte apja – egykori államtitkár – életbölcsségét: „ha az Alpoktól keletre az embert nem akasztják fel, a többi már részletkérdés”. Közös történelmünk azt példázza, hogy lehet az akasztásnál rosszabb végkifejlet is: a gyilkosság és a börtön.

Börtön és börtön között van különbség. A börtönológia első román klasszikusa Ioan Slavici. Ő Romániában és a Monarchiában egyaránt otthonosan mozgott. Az 1880-as években aztán kemény magyarellenes sajtókampányt indított, célja és eszménye a Monarchia egészének föderalizálása volt, ugyanakkor a szláv és német hegemonia ellenében magyar–román megbékélést is akart. Pozícióját az összromán kulturális egység, az irodalmi nyelv egységesítésével erősítette, és egyben politikai hátországot keresett a román királyságban. Ezt célozta lapja, a *Tribuna* jelszava is: „Bukarestben kél a nap!” És hogy mennyire szó sem volt irredentáról, nagy regénye, a *Mara* című allegorikus jellege érzékelteti, amelyet két évvel a Millennium előtt kezdett közzétenni. Ebben a regényben a német–román vegyes házasság minden civakodás ellenére jól sikerül, míg a szép magyar asszony és a német férfi kalandjából csak félbolond zabigyerek született, aki megölte saját apját. Az üzenet: a románoknak kell kiegyezniük a Monarchia német elemével, a magyarok pedig térjenek észhez, fogják fel saját érdekeiket, tartsák tiszteletben a románok jogait. Az 1870-es évekbeli kiadatlan leveleiben a magyarokat olyan degeneráltaknak minősítette, mint a törököket. Deák Ferencről jó véleménye volt, a kiegyezést azonban kapitulációnak tartotta, félt attól, hogy a magyarok germanizálódnak. Ugyanakkor Slavici, bár ifjúkorában némi kossuthista rokonszenveket is táplált, elkötelezett habzburgiánus lett egy életre, úgy érezte, a románoknak sehol sem megy olyan jól, mint Magyarországon, ugyanis szorgalmuknak köszönhetően gyarapodhatnak. Erdély Romániához csatolását abszurd eszmének tartotta. „Érdekünk az, hogy a magyarok komoly és egészséges népet alkossanak, ne legyenek romlottak, és olyanok, akiket helyzetük szélsőségekre visz.” Egyik 1890-es cikkében emlékeztetett is arra, hogy a félig-meddig román származású Mátyás király uralma alatt a Kárpát-medence népei „felhagytak az egymás közti ellenségeskedéssel, és egy néppé olvadtak össze” – soknemzetiségű néppé. Az 1910-es években Vasile Mangra aradi ortodox püspököt támogatta, aki Tisza István pártjának tagjaként nyert képviselőiséget is, és ezért a román nemzeti elit zöme árulónak tekintette. Slavici ekkor már Bukarestben élt. 1916-ban Németország lett számára az orosz hegemoniát és annexiót elhárítani képes világhatalom. Emellett cikkezett, és ezért 1919-ben börtönbe is vetették. Túlélte a börtönt, és amit abban a legborzalmasabbnak tartott, a végét, és nosztalgiával emlékezhetett, hogy hajdan a váci börtönben az igazgatóval együtt olvasták össze az okleveleket a kor nagy román forráskiadványának megfelelő kötetei számára. Slavici azt hitte, hogy lehet a történelemből tanulni. Nagy-Románia túlélése érdekében még elkövetett egy nagy bűnt: megírta szenvedéseit, és arra intett, hogy az új Románia ne tegye azt a nem románokkal, amit Magyarország a nem magyarokkal, inkább a különböző történelmi hagyományokkal rendelkező területek föderációját alakítsa ki, mintsem kemény centralizációval kísérletezzen. A világ viszont a centralizáció felé haladt.

A jobb- és baloldali totalitarizmus alighanem Romániában szedte a legtöbb történész áldozatát. A legnagyobb Nicolae Iorga. Máiig sem készült korszerű életrajza, korszerűtlen sem. Egyrészt azért, mert túl nagy, másrészt azért, mert a megítélése megosztja a történészek világát. Van, aki még hallgatta őt, és neki Iorga mítosz, ugyanakkor ismerek olyan ifjú titánt, aki szerint nem is tudott rendesen románul. Egyébként franciául olyan Franciaország-történetet írt, amelyet

Fernand Braudel is haszonnal forgatott, németül pedig olyan román történetet vetett papírra, hogy abban alig találni egy-két utólagos javítást. Viszont mintha maga is két pólus – az univerzalizmus és a partikularizmus – feszültségében alkotott volna. „Nincs szigorúan nemzeti történelem, és a románoké még kevésbé az, mint a többieké” – hangsúlyozta Iorga, aki egyben – Németh László találó kifejezésével – mítoszt adott nemzetének. Közismert az öniróniának is beillő mondása: „mit nekem a történeti igazság, ha nemzetemről van szó.” És emellett, íme, milyen mély igazságot mondott ki: „több költői tehetséget szerettem volna, hogy közelebb legyek a történeti igazsághoz.” Közben hol belefeledkezett az öncélú megismerés örömeibe, hol a történelmet politikai legitimációs törekvésként instrumentalizálta. Ez a kettősség nyomja rá bélyegét arra is, amit a magyarokról írt. Példa erre az a kis brosúra is, amit a két nép közötti nemzeti gyűlölködés ellen tett közzé. Ő, aki 1916-ban a háború misztikáját hirdette, keserűen panaszkolt fel, hogy a világháború előtt a nemzeti gyűlölködés csak a vezetőrétegeket jellemezte, de most, a harmincas években már a tömegeket is áthatja. A gyűlölködés áldozata is lett, amikor a vaskárdisták meggyilkolták. Az más kérdés, hogy amit ezek mondtak – nem a történést, hanem a politikust öltük meg –, szóvicc, de nem lehet rajta nevetni. Viszont amikor az akkori hivatalos Romániában hallgattak a gáztetről, Gáldi László magyarul és franciául szép nekrológot írt róla, amint ezt Gh. I. Brătianu ki is emelte.

Brătianuval új korszakba lépünk. Ő a magyar–román *Historikerkrieg* egyik főszereplője. És míg a magyar és román történészek egymással hadakoztak, seregeink a Szovjetunióban szövetségesként harcoltak német segédcsapatokként. Iorga, ha élt volna, alighanem emlékeztet Machiavelli azon intésére, hogy ha a kicsi a nagygal szövetkezik, rosszul jár. 1945 után valami meg is mozdult, a történész-harcosok elásták a csatabárdot. Amikor Brătianu Erdély történeti szerepéről és a rendiségről értekezett, olyan módon értékelte a feudálisnak nevezett alkotmányos formákat és a nemesi előjogokat, mint a modern alkotmányos formák és az emberi jogok csíráit. Ezek az írásai nem is jelenhettek meg akkor Romániában, az erdélyi kérdéstről szóló eszmefuttatása is csak később franciául, és aztán az 1990-es évek elején magyarul. Brătianu, a második legnagyobb román történész börtönben halt meg. A román kommunizmus nem ismert kegyelmet.

A magyar kommunisták kíméletesebbek voltak. Ennek oka az is, hogy a magyar irodalom, ha nem is baloldali, de erős, olykor domináns benne a baloldali szellemi tájékozódás, továbbá a magyar kommunista mozgalomban is kevesebb volt a lumpenelem, mint a románban, és a magyar kommunisták között több volt az alkotni akaró értelmiségi, ezért beérték azzal, hogy marginalizáltak és megaláztak történészeket, de sokakat használtak, és lassan visszaengedték őket a szakmába. Romániában a régi gárdából egyedül a legionárius P. P. P. Paulescu úszta meg börtön nélkül, mert szláv nyelvtudását nem nélkülözhatték. Magyarországon is, aki akkor oroszul tudott, a leggyilkosabb antikommunista vicceket is megengedhette magának. A romántudás már csak a túléléshez volt elég. I. Tóth Zoltánnak némileg meg kellett önmagát tagadnia, hogy dékán lehessen. 1946-ban kiadott könyvét a görögkatolikus egyház felállításának nemzeti jelentőségéről 1990 után románul is kiadták, közben 1956-ban az államrendőrség orvlövészeinek lett az áldozata. Makkai László egy besszará-

biai román szovjet katonának köszönhette, hogy nem vitték el Szibériába, de 1949 után egy ideig a könyvtári katalóguscédulákat még szoros ábécérendbe sem tehetette, annyira nem bíztak benne. D. Prodan kortársai közül őt tartotta a legtehetségesebbnek. A *Magyar-román közös múlt* című 1948-as könyve arra példa, hogy sokban Brătianuval hasonlóképpen értékelte Erdély szerepét. Nem túlzás, a magyar és a román történetírás között valamiféle spontán konszenzus kezdett kialakulni, de ezt a kommunista kényszerkonszenzus elmosta, majd a gyűlölködés új formáit alakította ki. De előtte Makkai még elmondhatta, hogy milliomos lett, méghozzá könyve honorjából, de mire a boltba elszaladt, a milliókból csak fél kiló túróra futotta. A szegénység kevésbé korrumpál, az a kolléga, aki maga is a román történelem tanulmányozásával kezdte pályáját, és 1943-ban még a román kérdésekkel foglalkozó magyar történész két tűz közötti helyzete miatt panaszkodott, 1948-ban felháborodva vette tudomásul, hogy egyáltalán a magyaroknak közös lehet a múltja a románokéval, majd fejest ugrott a kommunista pártba, és időnként az alkoholba, ami aztán felőrölte testét és lelkét.

A *Magyar-román közös múlt* a határok légiesítésének programja jegyében készült. Érdekes tudománytörténeti utóélete lehetett volna. Nem lett, de két jelentős módszertani, vagy inkább szemléleti mozzanat ma is tanulságos. Az egyik a másikról alkotott kép fontossága. A szerző előljáróban Anonymusnak a románokról szóló lebecsülő véleményét idézte, de nem az egyetértés vagy a sunyi odamondás célzatával, hanem annak jelzésével, hogy a másikról kialakított negatív kép mennyire tudatmérgező. A román kulturális attasé a könyvbemutatón vette is a lapot, de nemsokára kirúgták, többek között azzal a váddal, hogy a román nép gyalázásában szerepet vállalt. A másik mozzanat: szakítás a jó nép – gonosz elitek képzetével. Ez súlyosabb bűnnek bizonyult. A jó nép – gonosz uralkodó osztályok séma a kommunista ideológia kedvenc vezérszólama lett – ezernyi változatban. Például az elemista gyerekek is hamar megtudhatták, hogy Traianus hódítói csak a dák népelnyomókat számolták fel, majd keletről jöttek a nomád felszabadítók. Ex oriente lux – írta M. Sadoveanu, aki korábban azt fejtegette, hogy a román néplélektől mennyire idegen a kommunizmus. És ha az ő *Mitrea Cocor* regényei a román irodalom örök szegyenfoltjaként maradnak is fenn, a jó nép – gonosz elit paradigmából remekmű is fakadt. Éspedig Bartók Béla *Cantata profanája* 1930-ban. Bartók számára ugyanis a román paraszt sokban hasonlított Rousseau természetes emberéhez, a román népzene archaikus jellege abban erősítette meg, hogy létezhetett valamikor egy ősi, minden ember számára közös zenei nyelv. Míg Cioran imádta a magyar cigányzenét, Bartók gyűlölte, mert a műveletlen dzsentri-világ kiszolgálójának tartotta. A *Cantata* szövegét két román kolindából állította össze, és élete végéig javítgatta román kolindagyűjtését. Az már a posztnáci időkre jellemző, hogy Adorno fasisztoidnak tartotta Bartók népzene-kultuszát, Lukács György, aki mégis Marx után a legtekintélyesebb marxista filozófus volt, megvédte, és bár az internacionalista proletár paraszt előképét látta a *Cantata* pásztorfiában, mégis ő jellemezte a legjobban a bartóki életmű jelentőségét, és tette azt akkortájt, amikor megvallotta magáról is, hogy félrecsúszott egzisztencia: „ígéret van ebben a zenében és nagy-nagy fiatalság, mintha előlről kezdődne minden, és mindent, ami elveszett, újra jóvá lehetne tenni...”

Az ilyen meglátások túlemelnek a történészperpatvarokon, sőt magán a történelmen, ha ezt úgy fogjuk fel, ahogyan Paul Valéry: „A történelem az emberi agy kémiai termékének legveszélyesebb terméke.” Ez a képzelte történelem. Sok van belőle. És van egy, amelynek termékei vagyunk. Ez a történelem az ember büntetése azért, mert elárulta az állatokat – mondogatta Cioran, korunk egyik jellegzetes gondolkodója. Büntetés, mert „az ember azért született, hogy úgy éljen, mint az állatok – és olyan kalandba vetette magát, amely nem természetes, idegen tőle”. A lényeg – tűnődött el Cioran – az Őszövetségben olvasható: „Eredendő bűn, Ördög, kiűzetés a Paradicsomból – ha ezeket tudományos nyelvre fordítjuk, elég ahhoz, hogy a történelmet a maga egészében megértsük. A részletekről a történészeket kell olvasni...” Csakhogy a részletekben is feltárul az egész. Ezen a szinten a történelmi problémák úgy összefonódnak életünk problémáival, hogy mint a legnagyobb katolikus költőnk, Pilinszky János mondta egy pszichológusnak: „Az élet problémái nem megoldhatók, csak elviselhetők. Te úgy gondolkozol, hogy az életben problémák vannak és megoldásokra van szükség, én meg úgy, hogy az életben tragédiák vannak és irgalomra van szükség.” A történésznek tudnia kell, hogy a problémák jellemzésében nincs irgalom, és amíg van európai kultúra, földi bírāja a lelkiismerete. Privilegizált pillanat? E kérdésre a Történelem ad választ.

E számunk szerzői

Bogdan Adamczyk (1965) – minorita szerzetes, Rychwald (Lengyelország)

Bárdos Tamás (1949) – nyugdíjas, Budapest

Berecz Ágnes Gabriella (1958) – köztisztviselő, író, Budapest

Berki Ádám-József (1996) – egyetemi hallgató, Marosvásárhely (Románia)

Búzás Gergely (1965) – régész, múzeumigazgató, Budapest

Csörsz István (1942–2018)

Fenyvesi Félix Lajos (1946) – költő, újságíró, Budapest

Heltai Gáspár (1510?–1574?)

Käfer István (1935) – irodalomtörténész, bibliográfus, szlovakológus, Budapest

Kocsis István (1940) – író, drámaíró, Budapest

Kovács Gábor (1966) – tanár, Szeged

Kriza Ildikó (1939) – néprajzkutató, Budapest

Krizsai Mónika (1968) – könyvtáros, Balatonfenyves

Miskolczy Ambrus (1947) – egyetemi tanár, történész, Nagykovácsi

Móser Zoltán (1946) – irodalomtörténész, fotóművész, Bonyhád

Prokopp Mária (1939) – művészettörténész, egyetemi tanár, Budapest

Suhai Pál (1945) – költő, tanár, Budapest

Szentmártoni Szabó Géza (1950) – irodalomtörténész, Budapest

Szörényi László (1945) – irodalomtörténész, kritikus, Budapest

Toót-Holló Tamás (1966) – író, szerkesztő, Budapest

Varga Imre (1950) – költő, író, műfordító, jógaoktató, Dunakanyar

Zalán Tibor (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest